

ЩОДО УЧАСТІ УКРАЇНИ В БОЛОНЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Ростислав Влох
доктор фіз.-мат.
наук, професор,
заступник директора
Інституту фізичної
оптики МОН України

Болонська угода, підписана керівниками освітньо-наукових міністерств країн Європейського Союзу, передбачає :

а) створення уніфікованого підходу до організації навчального процесу;

б) укладання єдиної системи атестації кадрів;

в) зарахування наукового і викладацького стажу, незалежно від того, в якій країні — учасниці Болонської угоди — працював той чи інший викладач чи науковець;

г) санкціонування вільного пересування студентів між університетами під час навчання з використанням системи кредитів.

Іншими словами, Болонська угода передбачає створення єдиного ринку надання освітніх послуг у Європейському Союзі. Україна приєдналась до Болонської угоди в 2004 році, не будучи членом ЄС. Безумовно, для країн з приблизно однаковим рівнем розвитку впровадження норм Болонської угоди сприяє уніфікації освітніх послуг, знімає штучні бар'єри при набутті знань в різних навчальних закладах з різних дисциплін, якість викладання яких може бути різною в різних університетах, а також відмінною на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях. Тобто, успішно закінчивши бакалаврат в одному з навчальних закладів, студент може продовжити освіту на рівні магістратури або докторантури в іншому університеті чи науковому закладі, де рівень надання освітніх послуг з обраної ним спеціальності є вищим.

Таким чином, Україна, приєднавшись до Болонського процесу, надала можливість українським студентам самостійно обирати місце продовження освіти. Це призведе до відтоку кращих студентів, магістрів і докторантів (аспірантів) в університети Європи з кращим кадровим і матеріальним забезпеченням.

Відтік студентів з магістратури і докторантури (чи аспірантури — в українському визначенні) однозначно спричинить скорочення викладацького навантаження і, як наслідок, скорочення кадрів. Тобто значна частина українських викладачів, які ведуть заняття зі спецкурсів у групах магістрів і керують кандидатськими дисертаціями, не витримають конкуренції. Конкуренція може бути витриманою в основному лише на рівні бакалаврату.

Позитивним в цьому є можливість здобуття українськими громадянами якісної освіти, а також те, що українським університетам доведеться об'єктивно і самокритично оцінити свої можливості і розпочати роботу по створенню якісно нового кадрового потенціалу. Однак таких кадрів не буде звідки взяти, оскільки студенти, завершивши освіту в європейських університетах, намагтимуться отримати роботу в Європейському Союзі. Вийти з цього замкнутого кола Україна зможе лише за умови надання цільового фінансування небагатьом науковим школам, які ще залишились, і, таким чином, забезпечення освітньої конкурентоспроможності в окремих напрямках наукових галузей.

У зв'язку з цим варто навести коротку історичну довідку. У минулому столітті, будучи периферією, розділеною між двома імперіями, Україна не могла забезпечити достатнього рівня освіти у вищих навчальних закладах, які знаходились на її етнічній території. Тому кращі студенти, отримавши базову освіту у Київському і Львівському університетах, продовжували навчання в Петербурзькому, Віденському або Варшавському університетах. Після отримання освіти вони намагалися працевлаштуватися в столицях, маючи на це всі юридичні підстави, забезпечені законодавством єдиних держав. У радянський період практикувалось отримання вищої освіти і захист дисертацій в Московських вищих навчальних і наукових закладах. Однак після отримання освіти і захисту дисертації громадянин зобов'язаний був повернутись в університет, який його направив на навчання в Москву, у зв'язку з умовами цільової програми навчання і відсутністю прописки.

Хоча Україна не входить до ЄС, приєднання її до Болонської угоди передбачає зарахування стажу навчання в навчальних і наукових закладах різних країн до загального трудового стажу. Тому очікувати спонтанного повернення колишніх студентів на Батьківщину немає підстав. Однак створення цільових державних програм продовження освіти в європейських університетах з умовою обов'язкового повернення в Україну і відпрацювання певної кількості років в українських вищих навчальних закладах могло б загальмувати і зорганізувати хаотичний процес відтоку кадрів.

Доцільним вбачається ще один захід — підняття рівня одного з університетів, наприклад, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, до рівня конкурентоспроможності, надавши йому достатнє цільове фінансування з метою залучення провідних спеціалістів світу для проведення наукових досліджень і навчання студентів, а також створення відповідної матеріально-технічної бази.